

معیارهای ارزیابی چکیده مقاله‌ها و پایان‌نامه‌های فارسی

پیمان جلیل‌پور^۱
دکتر فریده عصاره^۲

چکیده: هدف این مقاله ارائه معیارهای ارزیابی چکیده مقاله‌ها و پایان‌نامه‌های فارسی است تا نویسندگان، پژوهش‌گران و متخصصان دانش بتوانند در ارزیابی چکیده مقاله‌ها و پایان‌نامه‌های فارسی و همچنین چکیده‌نویسی، از معیارهای تدوین شده در این مقاله استفاده نمایند. این مقاله با استفاده از روش کتابخانه‌ای و مطالعه منابع مکتوب و الکترونیکی نوشته شده است. چکیده‌ها، نقش اساسی در بازنمون اطلاعات ایفا می‌کنند و نقش‌ها و کارکردهای اساسی از قبیل افزایش خدمات آگاهی‌رسانی، صرفه‌جویی در وقت، از بین بردن موانع زبانی، سهولت انتخاب متن مورد نظر، سهولت جست‌وجو، افزایش کارایی نمایه‌سازی، تهیه کتاب‌شناسی‌ها و نقد و بررسی‌ها، ممانعت از انجام پژوهش‌های تکراری، بهبود بازایی اطلاعات، ایجاد دسترسی سریع در مقابله با تولید مستمر و بیش از حد متون علمی، غلبه بر محدودیت ذهن انسان در یادگیری، و پرهیز از خواندن متن کامل مدارک غیرمربوط دارند که در پایان این مقاله، برای چکیده مقاله‌ها و پایان‌نامه‌های فارسی معیارهای ارزیابی شناسایی و تدوین شد.

واژه‌های کلیدی: چکیده، چکیده‌نویسی، مقاله، پایان‌نامه، معیار، ارزیابی.

مقدمه

در عصر حاضر که حجم انتشارات رو به افزون است و پژوهش‌گران در دستیابی به اطلاعات مورد نظرشان با مشکلاتی روبرو و در بعضی موارد، دچار اضطراب اطلاعاتی شده‌اند. از این لحاظ، چکیده‌ها نقش اساسی را در مقابله با پیامدهای فزونی و یا انفجار اطلاعات ایفا می‌نمایند.

استخراج و خلاصه کردن اطلاعات، نقش مهمی را در شکل‌های ارتباطی ایفا می‌کند (لوو و چوینگ^۳، ۲۰۰۶؛ آیزنبرگ^۴، ۲۰۰۷، نقل در کلتی^۵، ۲۰۰۹: ۸۴۵). گذشته از این، چکیده‌ها،

۱. کتابدار کتابخانه عمومی شمس تبریزی شهرستان نیر (اردبیل)، و کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی از دانشگاه شهید چمران اهواز، Peyman.Jalilpour@gmail.com

۲. استاد گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، Osareh.f@gmail.com

نویسنده مسئول مقاله: پیمان جلیل‌پور Peyman.Jalilpour@gmail.com

3. Loo & Chuing
4. Eisenberg
5. Koltay

ارزیابی و بازیابی مقاله‌ها را تسهیل می‌کنند (لالر^۶، ۲۰۰۳: ۲۰۲). علاوه بر این، چکیده، ابزار مهمی در بازنمون اطلاعات^۷ است و نقش اساسی در خدمات اطلاع‌رسانی ایفا می‌نماید. هم‌چنین، چکیده‌ها، یکی از بخش‌های مقالات علمی هستند که از جنبه علم اطلاع‌رسانی نگارش صحیح آن‌ها حایز اهمیت است (بنی‌اقبال، بزرگی و رضانی، ۱۳۹۰: ۱).

صاحب‌نظران عرصه پژوهش، چکیده مقاله را به عنوان ویتترین مغازه‌ای قلمداد می‌کنند که در آن به‌طور دقیق، منظم و جذاب کالاهای درون مغازه در دید رهگذران قرار می‌گیرد تا آن‌ها را به ورود مغازه و خرید از آن تشویق کند. در واقع، پس از عنوان، مهم‌ترین قسمت یک مقاله که توسط خوانندگان به دقت مورد مطالعه قرار می‌گیرد، چکیده مقاله است (رضائیان، ۱۳۸۹: ۷۷). از همین رو، چکیده مقاله باید به شیوه‌ای نگاشته شود که خوانندگان را جذب نموده و آن‌ها را به مطالعه مقاله ترغیب نماید.

مقاله‌ها و پایان‌نامه‌ها از جمله منابع پژوهشی هستند که با حمایت و پشتیبانی علمی و فنی پژوهش‌گران عرصه‌های گوناگون دانش و فناوری، نقش کلیدی ایفا می‌کنند. از جمله الزامات هر پژوهش، آگاهی از پیشینه و دستاوردهای سایر پژوهش‌گران است، اما با افزایش روزافزون تولیدات علمی و دانشگاهی، مطالعه متن کامل تمامی [مقاله‌ها] و پایان‌نامه‌ها و آگاهی از نتایج آن‌ها غیرممکن می‌باشد و هیچ پژوهش‌گری قادر نیست با مطالعه متن کامل تمام مقاله‌ها و پایان‌نامه‌ها، نیازهای اطلاعاتی مورد نظرش را برطرف نماید. در چنین شرایطی، چکیده مقاله‌ها و پایان‌نامه‌ها با ارایه محتوای اطلاعاتی می‌توانند در وقت و انرژی پژوهش‌گران صرفه‌جویی نموده و عامل اصلی انتخاب آن‌ها جهت نیاز یا عدم نیاز پژوهش‌گران به مطالعه متن اصلی و بهره‌وری از یافته‌ها و نتایج مطرح شده در آن‌ها و نیز یکی از ابزارهای آگاهی‌رسانی و اشاعه اطلاعات می‌باشد (وزیرپور کشمیری و سدهی، ۱۳۹۰: ۸۸).

یکی از خدمات ارزنده علم اطلاعات و دانش‌شناسی، خدمات چکیده‌نویسی می‌باشد. به نظر می‌رسد که متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی در چکیده‌نویسی و ارزیابی چکیده مقاله‌ها و پایان‌نامه‌های فارسی، بیش از هر کس دیگری بر این امر واقف و با روند کار آشنا هستند. در سایر رشته‌های علمی دانشگاهی، هر روز شاهد تولید مقاله‌ها و پایان‌نامه‌های فارسی زیادی هستیم که در همه این‌ها، سریع‌ترین راه برای آگاهی از محتوای متون، چکیده‌ها هستند. اما این‌که چقدر پژوهش‌گران رشته‌های علمی در چکیده‌نویسی تبحر دارند، جای بحث دارد. آیا پژوهش‌گران و نویسندگان رشته‌های علمی در نوشتن چکیده، اصول و معیارهای چکیده‌نویسی را رعایت می‌کنند؟

بسیاری از ما هنگامی که کتابی را برای اولین بار در دست می‌گیریم، پس از بررسی اولیه کتاب، صفحات اول آن را تورق می‌کنیم، نگاهی به فهرست مندرجات آن می‌اندازیم، چند سطری از آغاز

6. Lawlor

۷. بازنمون اطلاعات آن جنبه از بازیابی اطلاعات است که در آن فایل اصلی مدارک با مجموعه‌ای از برچسب‌ها یا جایگزین‌هایی نظیر چکیده‌ها یا اصطلاح‌های نمایه‌ای بازنموده می‌شود (پاتو، ۱۳۸۰: ۱۷۹ - ۱۸۰).

و میان کتاب را می‌خوانیم و گاه سطرهای پایانی کتاب را نیز با نگاهی سریع از چشم می‌گذرانیم. اگر محتوا و موضوع کتاب توجه‌مان را جلب کرد، آن را برای مطالعه، مناسب تشخیص می‌دهیم و در غیر این صورت وقتی را صرف مطالعه آن نمی‌کنیم. هدف ما از انجام این عمل چیست؟ آگاهی سریع از محتوای کلی کتاب. از این رو، در ابتدای مقاله‌ها و پایان‌نامه‌های فارسی نیز، بخشی تحت عنوان چکیده وجود دارد که استفاده‌کنندگان می‌توانند با مطالعه چکیده مقاله و یا پایان‌نامه فارسی تصمیم بگیرند که کل مقاله و یا پایان‌نامه مورد نیازشان هست یا خیر. سواسینگ^۸ (۱۹۹۷)؛ کومار^۹، (۱۹۸۹، نقل در باقری، ۱۳۸۳: ۱۲۹-۱۳۰) نیز بیان می‌کنند خواننده به کمک مطالبی که در چکیده منعکس می‌شود در می‌یابد که آیا مدرک بازیابی شده پاسخ‌گوی انتظارات او و مرتبط با خواست او هست یا نه و در بسیاری از موارد از رجوع به اصل مدرک بی‌نیاز می‌شود. به عبارت دیگر، چکیده مقاله‌ها و پایان‌نامه‌ها در بازیابی و دسترسی سریع به اطلاعات نقش حیاتی دارند. در واقع، چکیده، مبنای تصمیم‌گیری نویسنده و پژوهش‌گر قرار می‌گیرد و این امر لزوم استقلال نسبی چکیده از متن اصلی و ضرورت صحت، دقت و جامعیت آن را نمایان می‌سازد. حتی گاه خواننده، بدون مراجعه به متن اصلی، صرفاً از چکیده در مقام ابزار تصمیم‌گیری استفاده می‌کند (پیتکین^{۱۰}، ۱۹۸۷: ۲۶۷؛ اسپتری^{۱۱}، ۱۹۹۷: ۱۹۹).

در این مقاله سعی می‌شود در ابتدا تعریفی از چکیده ارائه شود، سپس به اهمیت و ضرورت و کاربرد چکیده‌ها، و اهمیت و ضرورت ارزیابی چکیده مقاله‌ها و پایان‌نامه‌های فارسی پرداخته شود. همچنین، معیارهای ارزیابی چکیده مقاله‌ها و پایان‌نامه‌های فارسی که با مرور پیشینه‌ها استخراج شده‌اند، پس از واری‌های لازم در فهرستی تهیه و جهت ارزیابی چکیده‌ها ارائه می‌شوند.

تعریف چکیده

"چکیده" برگردان فارسی واژه Abstract و به معنای «فشرده و عصاره» است. به عبارت دیگر، چکیده، بازنمون مختصر اما دقیقی از محتوای یک مدرک است (لنکستر^{۱۲}، ۱۳۸۲: ۱۴۵). چکیده، خلاصه‌ای است از یک نوشته که شامل فشرده تمام مطالب مهم یا فشرده قسمت‌های ویژه یا فهرستی از محتوای آن نوشته باشد. گاهی شامل فهرست اصطلاحات و کلیدواژه‌های متن است (سلطانی و راستین، ۱۳۸۱: ۱۲۷). چکیده، ارائه فشرده و دقیق محتوای مدرک، همراه با ارجاع کتاب‌شناختی و غالباً بدون هیچ‌گونه تفسیر و سوگیری است (کینن^{۱۳}، ۱۳۷۸: ۱). جانسن^{۱۴} (۱۹۹۵: ۲۸) چکیده را ارائه مختصر مدارک برای برآوردن نیاز اطلاعاتی خاص و مرتبط خواننده

8. Sewasingh
9. Kumar
10. Pitkin
11. Spiteri
12. Lancaster
13. Keenan
14. Johnson

تعریف کرده است.

نجیبی (۱۳۸۲: ۸۲) بر اساس متون، از چکیده تعریف‌هایی آورده که هر یک ناظر به خصوصیتی از آن است:

۱. چکیده یک نوشته، خلاصه‌ای است که از آن نوشته تهیه می‌شود و شامل فشرده تمام مطالب آن یا فشرده‌ی قسمت‌هایی ویژه از آن یا فهرستی از محتوای آن نوشته و گاهی شامل فهرست اصطلاح‌ها و لغت‌های کلیدی آن است؛
۲. چکیده خلاصه‌ای است دقیق و صحیح از یک نوشته که ممکن است شامل فشرده تمام مطالب مهم یا فشرده قسمت‌های ویژه یا فهرستی از محتوای آن نوشته باشد؛
۳. چکیده ارایه مختصر شده صحیح و واضح از محتوای یک مدرک است؛
۴. چکیده یک مدرک باید اطلاعات اساسی مدارک را به صورت مختصر شده و تا جایی که فضای مجاز چکیده اجازه می‌دهد، ارایه کند؛
۵. چکیده یک مدرک عبارت است از بیان مختصر و صحیح محتوای مدرک با سبکی برگرفته از سبک اصل مدرک نگاشته شده؛
۶. فشرده صحیح یک مطلب بدون هیچ‌گونه تفسیر اضافه یا انتقادی بر آن؛
۷. شناخت محتوای یک مقاله یا یک مطلب و معرفی این محتوا با حداقل کلمات و عبارات ممکن؛ و

۸. چکیده، خلاصه‌ی کوتاهی از یک کتاب، جزوه یا مقاله است که نکات اصلی آن را ذکر می‌نماید.

مساوات (۱۳۵۶: ۲۳) چکیده را «شناخت محتوایی یک مقاله یا یک مطلب و معرفی این محتوا با حداقل کلمات و عبارات ممکن» تعریف کرده است. همچنین، در سال ۱۳۶۴، وی تعریف دیگری از چکیده ارایه داده است: «چکیده یک مدرک عبارت است از: انتخاب اطلاعات تازه و مفید در آن و بیان این اطلاعات به نحوی که از هر جهت تا حد امکان از حشو خالی باشد».

چکیده در استاندارد ایزو ۱۵۲۱۴^{۱۵} چنین بیان شده است: «چکیده یک مدرک، بیان کوتاه و دقیق محتوای آن مدرک است بدون تفسیر اضافی یا نقد آن و بدون توجه به این که چه کسی چکیده را نوشته است» (صدیق‌بهبادی و مولوی، ۱۳۸۱: ۱۱-۱۲).

مؤسسه ملی استاندارد آمریکا (۱۹۷۹) چکیده را چنین تعریف می‌کند: چکیده، بازنمون کوتاه و دقیق محتوای مدرک است که ترجیحاً به وسیله خود پدیدآور جهت نشر آن تهیه شده باشد. چکیده، فشرده دقیق محتوای مهم مدرک است که هدف‌ها، دامنه شمول و یافته‌های عمده‌ی آن را عرضه می‌کند. هدف اصلی آن فراچنگ آوردن محتوای اساسی مدرک است تا بدان ترتیب در وقت خواننده صرفه‌جویی شود. بدین سان، خواننده می‌تواند به جای پویش تمامی مدرک، به منظور تشخیص مربوط بودن آن، به مطالعه بازنمون کوتاه مدرک بسنده کند. چکیده، به خواننده کمک می‌کند تا معین کند که آیا به مطالعه تمامی متن جهت دستیابی به اطلاعات ضروری نیازی هست یا نه.

چکیده شامل اصطلاح‌ها، موسوم به اصطلاح‌های نمایه‌ای است که به موضوع مدرک وابسته است. از این رو، چکیده، اغلب شامل جزء جدایی‌ناپذیر پیشینه کتاب‌شناختی در نظام نمایه‌سازی است که امکان بازیابی مدرک اصلی را افزایش می‌دهد. فشرده‌گی^{۱۶} و گویایی^{۱۷} دو مفهوم کلیدی در چکیده‌نویسی است (پائو^{۱۸}، ۱۳۸۰: ۱۸۱).

کمالی‌فرد (۱۳۸۱: ۱۰۳) اظهار می‌دارد که تعریفی دقیق‌تر و جامع‌تر از چکیده دارد: «یک چکیده ضمن رعایت صحت و درستی و برخورداری از اختصار با شناخت از محتوای یک مدرک به بیان محتوا و معرفی آن می‌پردازد و ضمن آن سعی دارد از هر تفسیر اضافی از جمله انتقاد پرهیز کند». اگر چه این تعاریف، اندک تفاوتی با یکدیگر دارند، اما سه عنصر اصلی توصیف‌گر چکیده در آن‌ها مشترک است: (۱) بیان محتوا، (۲) صحت و (۳) اختصار (همان: ۱۰۳). مهدوی (۱۳۶۶) نیز می‌نویسد که این تعاریف در چند نکته اساسی با هم وجه اشتراک دارند. نخست این‌که: چکیده باید مختصر باشد، دوم این‌که: چکیده باید به‌طور صحیح از محتوای مدرک استخراج شود، و سوم این‌که: حاوی اطلاعات مهم و تازه باشد. بوبن‌هوفر^{۱۹}، ۲۰۰۲ (نقل در شهابی و کنگاوری، ۱۳۸۱: ۳۶) نیز بیان می‌کند: «یک متن خلاصه، اشتقاقی از متن و مقاله اصلی است که به‌وسیله انتخاب و یا تعمیم نکات مهم آن فشرده شده است.»

در یک جمع‌بندی کلی و با توجه به تعاریف بالا می‌توان چکیده را بیان ساده، روشن، صحیح، و کوتاهی از محتوای مدرک تعریف کرد که به خوبی می‌تواند جانشین متن اثر شده و امکان ذخیره، بازیابی، و اشاعه آن را افزایش دهد.

اهمیت و ضرورت و کاربرد چکیده‌ها

برای چکیده‌ها نقش‌های چندگانه‌ای در نظر گرفته شده است: کمک به تصمیم‌گیری در خصوص مرتبط بودن محتوای اطلاعاتی سند در دست با نیاز اطلاعاتی مخاطب بالقوه آن، ارائه اطلاعات کافی برای آن دسته از مخاطبانی که نیازی به مطالعه عمیق یک منبع اطلاعاتی ندارند. همچنین، چکیده‌ها در جست‌جوی تمام‌متن و یا جست‌جوی آزاد مورد استفاده قرار گیرند که نمایه‌سازی تمام‌متن چکیده، در بازیابی مؤثر اطلاعات نقش اساسی ایفا می‌کند (شعله‌پور، ۱۳۹۴: ۱).

چکیده مقاله، ابزاری است ارزشمند در جهت دستیابی به نتایج پژوهش‌ها و آگاهی‌رسانی از موضوعات علمی و تخصصی روزآمد به پژوهش‌گران و دست‌اندرکاران علم و پژوهش. همچنین، چکیده‌ها با کمک به تلخیص اطلاعات، در روند ذخیره، اشاعه، و بازیابی، نقش سازنده‌ای در دسترسی به اطلاعات ایفا می‌کنند.

با توجه به ارزش و اهمیت چکیده و چکیده‌نویسی در دسترسی به اطلاعات به‌طور کلی و به‌ویژه در پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی که از منابع بسیار مهم ردیف اول می‌باشند، جا دارد تا دروس

16. Conciseness
17. Significance
18. Pao
19. Bubenhofner

چکیده و چکیده‌نویسی به خوبی توسط اعضای هیأت علمی با تجربه تدریس شده و دانشجویان نیز در یادگیری این دروس همّت گمارند تا به خوبی بتوانند در این حیطه مهم، وظایف خود را انجام دهند. چکیده‌نویسی یکی از ابزارهای نوین سازمان‌دهی اطلاعات می‌باشد که با گسترش روزافزون مجراهای تولید اطلاعات و نیز لزوم افزایش سرعت و دقت دسترسی به اطلاعات تولید شده، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد (نوکاریزی و یاری، ۱۳۸۸: ۲۷۱).

لنکستر (۱۹۹۱: ۸۶-۸۹) چکیده را خلاصه‌ای صحیح و دقیق از محتوای مدرک می‌داند که چکیده‌نویس آن را تهیه و در انتخاب مدرکی خاص به کاربر کمک می‌کند و بدین ترتیب موجب صرفه‌جویی در وقت او می‌شود. در مواردی، چکیده، اطلاعات مفیدی درباره مدرک ارائه می‌دهد به‌گونه‌ای که به مطالعه کل مدرک نیازی نیست و جایگزین متن کامل می‌شود. چکیده‌ها در شرح محتوای نگارش‌هایی که به زبان‌های بیگانه ایجاد شده‌اند نیز مفید هستند، علاوه بر آن، چکیده، ابزار مناسبی در نمایه‌سازی است، زیرا موجب شناسایی سریع موضوع اصلی مدرک می‌شود (نقل در کاظم‌پور و اشرفی‌ریزی، ۱۳۸۸: ۲۲). صدیق‌بهبزادی و مولوی (۱۳۸۱: ۱۲-۱۴) هدف‌ها و کاربردهای چکیده را شامل موارد زیر می‌دانند: ۱. تعیین ارتباط با موضوع مورد نظر؛ ۲. پرهیز از خواندن متن کامل مدارک غیر مربوط؛ ۳. جست‌وجوی متن کامل رایانه‌ای؛ ۴. استفاده در مدرک دست اول.

اهداف و موارد استفاده چکیده‌ها شامل این موارد هستند: افزایش خدمات آگاهی‌رسانی؛ صرفه‌جویی در وقت؛ از بین رفتن موانع زبانی؛ سهولت انتخاب متن مورد نظر؛ سهولت جست‌وجو؛ افزایش کارایی نمایه‌سازی^{۲۰}؛ تهیه کتاب‌شناسی‌ها و نقد و بررسی‌ها؛ ممانعت از انجام پژوهش‌های تکراری؛ بهبود بازیابی اطلاعات؛ ایجاد دسترسی سریع در مقابله با تولید مستمر و بیش از حد متون علمی؛ و غلبه بر محدودیت ذهن انسان در یادگیری (مهدوی، ۱۳۶۶: پائو، ۱۳۸۰؛ کلیولند و کلیولند^{۲۱}، ۱۳۸۵).

لنکستر (۱۳۸۲: ۱۵۲-۱۵۳) کاربرد چکیده‌ها را این‌گونه بیان می‌کند:

- انتخاب را آسان می‌کنند؛
- ممکن است جایگزین مطالعه مدرکی شوند که مورد علاقه بهره‌گیر است؛
- برای توضیح محتوای اطلاعاتی مدارکی که به زبانی ناآشنا برای خواننده‌ای خاص نوشته شده‌اند، مورد استفاده قرار می‌گیرند؛
- به قضاوت درباره مرتبط بودن یک مدرک کمک می‌کنند؛
- افراد از متون تازه انتشار یافته در حوزه موضوعی مورد علاقه‌شان آگاه می‌شوند (یعنی تهیه خدمات آگاهی‌رسانی جاری)؛
- به نمایه‌سازان در شناسایی هر چه سریع‌تر موضوع اصلی مدرک کمک می‌کنند؛

۲۰. منظور از افزایش کارایی نمایه‌سازی، این است که با استفاده از چکیده سریع‌تر می‌توان اصل مدرک را نمایه‌سازی کرد (مهدوی، ۱۳۶۶: ۲۰).

21. Cleveland & Cleveland

- جایگزین فعالیت‌های نمایه‌سازی تمام‌متن می‌شوند؛ و
- شناسایی مدارک چاپی و ایجاد امکان دست‌یابی به مدارک ذخیره شده در نظام‌های بازبازی رایانه‌ای امروزی را تسهیل می‌کنند.

اهمیت و ضرورت ارزیابی چکیده مقاله‌ها و پایان‌نامه‌های فارسی

ضروری است نویسندگان، پژوهش‌گران، و متخصصان دانش به دو دلیل اساسی چکیده مقاله‌ها و پایان‌نامه‌های فارسی را ارزیابی کنند:

۱. چکیده در مدرک، در حکم نقشه دریایی است برای هدایت ملوان کشتی. از این رو، نقش حیاتی برای استفاده‌کنندگان دارد.
۲. چکیده اولین بخش یا نمای کلی از مدرک است که مورد توجه استفاده‌کنندگان قرار می‌گیرد.

چکیده‌ها در تبادل هم‌زمان اطلاعات به دانش‌پژوهان یاری می‌رسانند (گالبیوسکی^{۲۲}، ۲۰۰۹: ۷۵۳). بسیاری از چکیده‌ها برای دست‌یابی به خلاصه‌ای از محتوای مدرک مورد بازبینی و مطالعه قرار می‌گیرند. در این بین، اگر چکیده‌ها با معیارهای صحیح و اصول چکیده‌نویسی نوشته نشده باشند، افراد را در دست‌یابی به آن چه که مدنظرشان است با مشکل مواجه خواهند ساخت. بنابراین، بهره‌گیری بهینه و مفید از چکیده‌ها، نیازمند به‌کارگیری معیارهایی است تا افراد بتوانند چکیده‌ها را بر اساس آن معیارها ارزیابی نمایند.

معیارهای ارزیابی چکیده مقاله‌ها و پایان‌نامه‌های فارسی

تعدادی از پژوهش‌گران، برای مقایسه چکیده‌های مقاله‌ها و پایان‌نامه‌های فارسی با استانداردهای بین‌المللی ایزو، معیارهایی را استخراج و تدوین کرده‌اند که در زیر آمده است:^{۲۳}

22. Golbiowski

۲۳. برای نمونه نک:

احمد شعبانی، عصمت سگری، رضا همایی و رسول سعادت (۱۳۹۰). «بررسی میزان انطباق چکیده فارسی پایان‌نامه‌های دوره دکتری عمومی دانشگاه علوم پزشکی اراک با استانداردهای چکیده‌نویسی (ISO ۲۱۴)». مدیریت اطلاعات سلامت، (۱۹)، ۳۸۲-۳۹۴.

هیوا عبدخدا و لیلا عبداللهی (۱۳۸۹). «بررسی میزان انطباق چکیده مقاله‌های مجلات فارسی زبان دانشگاه علوم پزشکی تهران با استانداردهای ایزو ۲۱۴ و دستورالعمل گروه ونکوور در سال ۱۳۸۸». مجله دانشکده پیراپزشکی علوم پزشکی تهران (پیابورد سلامت)، ۴ (۱ و ۲)، ۵۴-۶۱.

مریم سدهی (۱۳۸۸). مقایسه میزان رعایت استانداردهای بین‌المللی ایزو در چکیده‌های فارسی پایان‌نامه‌های کارشناسی اشد کتابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال و علوم و تحقیقات از سال ۱۳۸۰-۱۳۸۶. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال.

مریم ملک‌محمدی (۱۳۸۸). «بررسی وضعیت چکیده پایان‌نامه‌های دکتری رشته‌های علوم انسانی واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی و مقایسه آن با استانداردهای بین‌المللی ایزو در چکیده‌نویسی». فصلنامه کتاب، (۷۹)، ۱۴۱-۱۵۴.

سمیه فرقدان (۱۳۸۷). «بررسی میزان انطباق چکیده مقالات فصلنامه گنجینه اسناد با استاندارد چکیده‌نویسی ایزو

۱. هدف؛
 ۲. روش‌شناسی؛
 ۳. بیان یافته‌های پژوهش؛
 ۴. بیان نتایج پژوهش؛
 ۵. بیان یافته‌ها و نتایج فرعی و ثانویه پژوهش؛
 ۶. جایگاه چکیده؛
 ۷. ذکر اطلاعات کتاب‌شناختی در صفحه چکیده؛
 ۸. حفظ اطلاعات اصلی و واقعی پایان‌نامه در چکیده؛
 ۹. تعداد کلمات (طول چکیده)؛
 ۱۰. شروع چکیده با جمله‌ای مبتنی بر موضوع پژوهش؛
 ۱۱. بیان ضمائر در قالب سوم شخص؛
 ۱۲. استفاده از افعال معلوم برای برخی از انواع چکیده و استفاده از افعال مجهول برای برخی دیگر از انواع چکیده؛
 ۱۳. وجود کلیدواژه در متن مدرک؛
 ۱۴. حتی‌المقدور پرهیز از کاربرد اختصارات؛
 ۱۵. تهیه کلیدواژه‌هایی از متن اثر.
- ادموندسون^{۲۴} و دیگران (۱۹۶۱) روش‌های متفاوتی را برای ارزیابی چکیده پیشنهاد داده‌اند:
- قضاوت حدسی، نظری؛
 - مقایسه با یک چکیده مطلوب؛
 - تعیین این‌که پرسش‌های آزمایشی درباره یک مدرک تا چه حد می‌توانند از طریق چکیده پاسخ‌گفته شوند؛ و
 - قابلیت بازیابی مدرک از طریق چکیده (لنکستر، ۱۳۸۲: ۱۸۰).
- شاید بورکو و برنیر^{۲۵} (۱۹۷۵) جامع‌ترین فهرست از معیارهای موجود برای ارزیابی چکیده‌ها را فراهم آورده باشند. این معیارها عبارتند از:

۲۱۴. مجله گنجینه اسناد، (۷۲)، ۸۱-۸۶.

شهبلا شیردل و محمدحسین دینانی (۱۳۸۶). «بررسی و مقایسه چکیده فارسی مقاله‌های مجله‌های علمی-پژوهشی حوزه علوم انسانی با استاندارد ایزو ۲۱۴». کتابداری و اطلاع‌رسانی، (۳۸)، ۳۷-۵۲.

رضا دیبا و حجت‌اله حسن لاریجانی (۱۳۸۵). «مقایسه چکیده‌های فارسی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشگاه امام صادق (ع) از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۸۲ با استانداردهای بین‌المللی ایزو (ISO)». کتابداری، ۴۰ (۴۵)، ۱۶۳-۱۹۱.

حیدر مختاری (۱۳۸۳). «انطباق چکیده‌ی مقاله‌های مجلات دانشگاه‌های علوم پزشکی با دستورالعمل‌های گروه ونکوور و استاندارد ایزو ۲۱۴». فصلنامه کتاب، (۵۷)، ۴۲-۵۲.

Hilkka Stotesbury (2003). Evaluation in research article abstracts in the narrative and hard sciences. *Journal of English Academic Purposes*, (2), 327- 341.

24. Edmundson

25. Borko & Berner

۱. کیفیتی در حد جهانی (قضاوت فردی)؛
 ۲. دامنه‌ای که در آن استانداردهای بین‌المللی یا سایر استانداردها مورد توجه قرار می‌گیرند؛
 ۳. شمول اطلاعات با اهمیت و حذف اطلاعات بی‌اهمیت؛
 ۴. نداشتن خطا؛
 ۵. انسجام سبک و خوانایی؛
 ۶. پیش‌بینی‌پذیری ربط (مرتبط بودن)؛
 ۷. قابلیت جایگزین شدن محتوای مدرک اصلی (چکیده‌های تمام‌نما)؛
 ۸. قابلیت ایفای نقش به عنوان یک منبع از اصطلاحات نمایه‌ای (همان: ۱۸۲-۱۸۳).
- کالتی (۲۰۰۹: ۸۵۲) معیارهایی را برای ارزیابی چکیده‌ها مطرح کرده است:
- آیا اطلاعات مهم و کافی متن اصلی در چکیده وجود دارد؟
 - آیا جزئیات غیر ضروری نادیده گرفته شده‌اند؟
 - آیا برداشت اشتباهی از متن اصلی در چکیده وجود دارد؟

پائو (۱۳۸۰: ۱۸۵) در خصوص برخی ویژگی‌های نگارش چکیده‌های خوب، - که جزء ویژگی‌های جهانی است - چنین بیان می‌کند: «عنوان‌های نشریه نباید تکرار شود. جمله‌ها نباید با کلمه‌هایی زائد، و نامربوط آغاز شود، نظیر "این بررسی نتیجه ... است." یا "این مقاله تلاشی است در راه ...". یا "آزمایش برای رسیدن به هدف خود ..."، یا "نویسنده در ... موفق شده است". کیولند و کیولند (۱۳۸۵: ۱۴۵) درباره ارزیابی چکیده‌ها می‌نویسند: «چکیده خوب کدام است؟ مقیاس اولیه ما تعریف و تعیین دقیق خوب و بد است. برای این کار، استفاده از واژه‌های ضعیف و نکات دستوری ناقص، عبارات زاید و نگارش ثقیل را مورد نقد قرار می‌دهیم. بعضی معیارهای دیگر، ارزیابی هماهنگی با قوانین و خطمشی چکیده‌نویسی، سرعت در انتشار و تهیه چکیده، هزینه، کیفیت نمایه‌های پشتیبانی‌کننده، مستند بودن چکیده و اختصار می‌باشند. بنابراین، یک چکیده خوب:

۱. باید بیان کند که اثر در مورد چیست؛
 ۲. باید اطلاعات غیر ضروری نداشته باشد؛
 ۳. باید عاری از اشتباه باشد؛ و
 ۴. باید خلاصه و قابل خواندن باشد (همان: ۲۱۱-۲۱۲).
- با توجه به اهمیت چکیده‌ها در ذخیره، بازیابی و اشاعه اطلاعات، ملاحظه می‌شود که ارزیابی چکیده‌ها از ارزش بالایی برخوردار است. از آنجایی که تا کنون دستورالعمل مدونی جهت ارزیابی چکیده‌ها تهیه و تدوین نشده است (لنکستر، ۱۳۸۲). نگارندگان مقاله تصمیم گرفتند که در یک جمع‌بندی کلی، معیارهای ارزیابی چکیده‌ها را با مرور متون، جهت استفاده دانشجویان، نویسندگان، و پژوهش‌گران تدوین و ارائه نمایند که عبارتند از:

۱. آیا چکیده با یک جمله که بیان‌گر موضوع اصلی مدرک است، شروع شده است؟
۲. آیا مطالب مهم‌تر در ابتدای چکیده با عنوان جملات راهنما و موارد بعدی با عنوان

جملات حمایت کننده آورده شده است؟

۳. آیا در نوشتن چکیده، به هدف (های) مقاله و یا پایان نامه توجه شده است؟
۴. آیا هدف چکیده بر اساس عنوان مدرک نوشته شده است یا این که تکرار عنوان مدرک است؟

۵. آیا در نوشتن چکیده، از آوردن اطلاعاتی که احتمالاً خواننده می‌داند یا ممکن است مورد علاقه مستقیم او نباشد، مثل پیشینه یا اطلاعات تاریخی خودداری شده است؟

۶. آیا در نوشتن چکیده، روش‌شناسی پژوهش مدنظر قرار گرفته است؟

۷. آیا یافته‌های پژوهش در مقاله یا پایان نامه، به‌طور مختصر و آگاه‌گر توصیف شده است؟

۸. آیا چکیده با جملات کوتاه و ساده نوشته شده است؟

۹. آیا جمله‌های چکیده، خبری است؟

۱۰. آیا در نوشتن چکیده از واژه‌ها و عبارات مناسب برای ارتباط و انسجام مطالب استفاده

شده است؟

۱۱. آیا در چکیده، اطلاعات اصلی و لحن مدرک اصلی حفظ شده است و از لحن محاوره‌ای

و گفتاری پرهیز شده است؟

۱۲. آیا زبان به‌کار گرفته شده در چکیده طوری انتخاب شده است که افراد غیرمتخصص در

حوزه موضوعی مورد نظر نیز بتوانند آن را درک کنند؟

۱۳. آیا در نوشتن چکیده از زبان نامفهوم و دست و پا شکسته پرهیز شده است؟

۱۴. آیا تا حد امکان چکیده موجز نوشته شده و در عین حال مقتضیات محتوا رعایت شده

است؟

۱۵. آیا چکیده، انعکاس محتوای اصل مدرک می‌باشد؟

۱۶. آیا چکیده در یک پاراگراف خلاصه شده است؟

۱۷. آیا چکیده، از ابهام و ایهام به دور است؟

۱۸. آیا در چکیده، اطلاعات پیش زمینه‌ای به شیوه‌های مقتصدانه آورده شده است؟

۱۹. آیا اطلاعاتی که در خود مدرک نیست، در چکیده نیز گنجانیده نشده است؟

۲۰. آیا در نوشتن چکیده، از ضمائر سوم شخص استفاده شده است؟

۲۱. آیا در نوشتن چکیده، از اصطلاح‌ها، سرواژه‌ها، اختصارات یا نمادهای نامأنوس پرهیز

شده است؟

۲۲. آیا در نوشتن چکیده، از انتقال کلمات زائد و عبارات طولانی از مدارک به چکیده

خودداری شده است؟

۲۳. آیا در نوشتن چکیده، از آوردن افکار و عقاید شخصی پرهیز شده است؟

۲۴. آیا چکیده، طوری نوشته شده است که خودکفا باشد؟

۲۵. آیا چکیده، شامل کلمه‌ها و اصطلاحات فنی و علمی متن اصلی است؟

۲۶. آیا چکیده، از صحت و وضوح کامل برخوردار است؟

۲۷. آیا چکیده علاوه بر دقت و وضوح، زیبا نیز هست؟
۲۸. آیا در نوشتن چکیده، آنچه را که نویسنده انجام داده، ارایه شده است؟ یا این که آنچه را که می‌خواسته انجام دهد، منعکس شده است (امری که در چکیده‌نویسی باید از آن پرهیز شود).
۲۹. آیا طول چکیده در متون علمی رعایت شده است؟^{۲۶}
۳۰. آیا در چکیده، ارایه حداکثر اطلاعات با استفاده از حداقل واژه‌ها صورت گرفته است؟
۳۱. آیا در نوشتن چکیده، از به‌کار بردن واژه‌هایی که در متون مختلف دارای معانی مختلفی هستند، خودداری شده است؟
۳۲. آیا در نوشتن چکیده، از زیرنویس، معادله و مطالب مقدماتی پرهیز شده است؟
۳۳. آیا چکیده، منظور و هدف مدرک را به‌طور کامل منعکس می‌کند؟
۳۴. آیا هدف و پیام نویسنده به‌طور کامل و صحیح منتقل شده است و مورد تحریف و تغییر قرار نگرفته است؟
۳۵. آیا در نوشتن چکیده، در جایی که می‌توان یک کلمه را جایگزین یک عبارت کرد، مثل «ظاهراً» به جای «به نظر می‌رسد»، «همین‌طور» به جای «به شیوه‌ای مشابه»، «برای» به جای «به‌منظور»، این کار صورت گرفته است؟
۳۶. آیا در مواردی که چکیده مجزاً از متن اصلی عرضه می‌شود، اطلاعات کامل کتاب‌شناختی آورده شده است؟
۳۷. آیا از بیان معلوم و زمان گذشته برای نوشتن چکیده تمام‌نما^{۲۷} استفاده شده است؟
۳۸. آیا از بیان مجهول و زمان حال برای نوشتن چکیده راهنما^{۲۸} استفاده شده است؟
۳۹. آیا در نوشتن چکیده پایان‌نامه دکتری، مواردی مثل اهمیت و برجستگی موضوع، مسئله مورد بررسی، هدف پژوهش، تازگی یا بدعت علمی، روش پژوهش، نتایج حاصله، و استنتاجات (از جمله کاربرد نتایج) لحاظ شده است؟
۴۰. آیا چکیده پایان‌نامه معمولاً از ۵۰۰ واژه کم‌تر است و ترجیحاً از یک صفحه تجاوز نکرده است؟

۲۶. از دیدگاه بورکو و برنیر (۱۹۷۵) طول چکیده در متون علمی، بین یک دهم تا یک بیستم متن اصلی است (لنکستر، ۱۳۸۲: ۱۶۸).

۲۷. چکیده تمام‌نما، هر قدر که ممکن است کمیت و کیفیت اطلاعات موجود در یک مدرک را ارایه می‌نماید. هم‌چنین، یک چکیده تمام‌نما، فشرده‌ای از بحث‌های اساسی و یافته‌های اصل مدرک را ارایه می‌دهد. چکیده تمام‌نمای خوب باید به‌عنوان جایگزینی منطقی برای مطالعه یک مدرک عمل کند (لنکستر، ۱۳۸۲: ۱۴۷؛ مهدوی، ۱۳۶۶: ۲۴).

۲۸. چکیده راهنما، صرفاً بر محتوای مقاله دلالت دارد و شامل مطالبی کلی درباره یک مدرک است و در عمل نمی‌تواند جانشینی به مفهوم واقعی برای اصل مدرک باشد. هم‌چنین، هدف اصلی یک چکیده راهنما آن است که به خوانندگان چکیده نشان دهد آیا مطالعه اصل مدرک ضرورت دارد یا خیر (لنکستر، ۱۳۸۲: ۱۴۷؛ مهدوی، ۱۳۶۶: ۲۵).

نتیجه گیری

همان‌طور که در اهمیت و ضرورت ارزیابی چکیده‌ی مقاله‌ها و پایان‌نامه‌های فارسی اشاره شد، چکیده مقاله‌ها و پایان‌نامه‌های فارسی باید با استانداردها و معیارهای صحیح و اصول چکیده‌نویسی ارزیابی شوند. زیرا چکیده‌ها در ذخیره، بازیابی و اشاعه اطلاعات نقش اساسی دارند؛ به عبارت دیگر، افراد با مراجعه به چکیده، تصمیم می‌گیرند که متن اصلی مدرک را مورد مطالعه قرار دهند یا خیر. علاوه بر این، چکیده‌ها، نقش‌ها و کارکردهای زیادی دارند که برخی از آن‌ها عبارتند از: افزایش خدمات آگاهی‌رسانی، صرفه‌جویی در وقت، از بین رفتن موانع زبانی، سهولت انتخاب متن مورد نظر، سهولت جست‌وجو، افزایش کارایی نمایه‌سازی، تهیه کتاب‌شناسی‌ها و نقد و بررسی‌ها، ممانعت از انجام پژوهش‌های تکراری، بهبود بازیابی اطلاعات، مقابله با تولید مستمر و بیش از حد متون علمی، و غلبه بر محدودیت ذهن انسان در یادگیری.

با توجه به ارزش و اهمیت چکیده و چکیده‌نویسی در عصر انفجار اطلاعات، ارزیابی آن‌ها از اهمیت خاصی برخوردار است. بنابراین، در این مقاله، سعی شد معیارهای ارزیابی چکیده‌ها به صورت دستنامه‌ای مختصر تهیه و در اختیار نویسندگان، پژوهش‌گران، و متخصصان دانش قرار گیرد تا این امکان فراهم آید که تهیه‌کنندگان چکیده مقاله‌ها و پایان‌نامه‌های فارسی با استفاده از این معیارها، فرایند چکیده‌نویسی را صحیح‌تر و دقیق‌تر انجام دهند و نیز با انطباق چکیده‌هایی که تهیه کرده‌اند، با معیارهای ارزیابی ارائه شده نسبت به رفع نواقص آن‌ها پرداخته و بتوانند چکیده‌های معتبرتری تهیه و تدوین نمایند.

منابع

۱. باقری، م. (۱۳۸۳). بررسی وضعیت نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی در مراکز اطلاع‌رسانی کشور. روان‌شناسی و علوم تربیتی، ۳۴ (۱)، ۱۲۷-۱۵۵.
۲. بنی‌اقبال، ن.، بزرگی، ا.، و رضانی، ا. (۱۳۹۰). بررسی چکیده‌های موجود در فصلنامه کتابداری کتابخانه و مرکز اسناد دانشگاه تهران بر اساس الگوی چکیده ساختاریافته. دانش‌شناسی، ۳ (۱)، ۱-۱۵.
۳. پائو، م. (۱۳۸۰). مفاهیم بازیابی اطلاعات. ترجمه اسدالله آزاد و رحمت‌الله فتاحی. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
۴. دیبا، ر.، و حسن لاریجانی، ح. (۱۳۸۵). مقایسه چکیده‌های فارسی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشگاه امام صادق (ع) از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۸۲ با استانداردهای بین‌المللی ایزو (ISO). کتابداری، ۴۰ (۴۵)، ۱۶۳-۱۹۱.
۵. رضائیان، م. (۱۳۸۹). هنر نوشتن یک چکیده دقیق. دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، ۹ (۲)، ۷۷-۷۸.
۶. سلطانی، پ.، و راستین، ف. (۱۳۸۱). دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی. تهران: فرهنگ معاصر.
۷. سه‌دهی، م. (۱۳۸۸). مقایسه‌میزان رعایت استانداردهای بین‌المللی ایزو در چکیده‌های فارسی پایان‌نامه‌های کارشناسی اشد کتابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال و علوم و تحقیقات از سال ۱۳۸۰-۱۳۸۶. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی

- واحد تهران شمال.
۸. شعبانی، ا.، عسگری، ع.، همایی، ر.، و سعادت، ر. (۱۳۹۰). بررسی میزان انطباق چکیده فارسی پایان‌نامه‌های دوره دکتری عمومی دانشگاه علوم پزشکی اراک با استانداردهای چکیده‌نویسی (ISO ۲۱۴). مدیریت اطلاعات سلامت، (۱۹)، ۳۸۲-۳۹۴.
۹. شعله‌پور، ا. (۱۳۹۴). دستنامه چگونگی تنظیم چکیده در نشریات ادواری. شیراز: نامه پارسی.
۱۰. شهبابی، ا.، و کنگاوری، م. (۱۳۸۱). چکیده‌سازی چندنویشتاری در زبان فارسی. تازه‌های علوم شناختی، ۴ (۳)، ۳۵-۴۱.
۱۱. شیردل، ش.، و دینانی، م. (۱۳۸۶). بررسی و مقایسه چکیده فارسی مقاله‌های مجله‌های علمی- پژوهشی حوزه علوم انسانی با استاندارد ایزو ۲۱۴. کتابداری و اطلاع‌رسانی، (۳۸)، ۳۷-۵۲.
۱۲. صدیق‌بهبزادی، م.، و مولوی، ف. (۱۳۸۱). اصول چکیده‌نویسی بر اساس استاندارد ایزو ۲۱۴-۱۹۷۶. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
۱۳. عبدخدا، ه.، و عبداللهی، ل. (۱۳۸۹). بررسی میزان انطباق چکیده مقاله‌های مجلات فارسی زبان دانشگاه علوم پزشکی تهران با استانداردهای ایزو ۲۱۴ و دستورالعمل گروه ونکوور در سال ۱۳۸۸. دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی (پی‌اورد سلامت)، ۴ (۱)، ۵۴-۶۱.
۱۴. فرقدان، س. (۱۳۸۷). بررسی میزان انطباق چکیده مقالات فصلنامه گنجینه اسناد با استاندارد چکیده‌نویسی ایزو ۲۱۴. گنجینه اسناد، (۷۲)، ۸۱-۸۶.
۱۵. کاظم‌پور، ز.، و اشرفی‌ریزی، ح. (۱۳۸۸). مقدمه‌ای بر نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی (راهنمای عملی). تهران: چاپار.
۱۶. کیلوند، د. ب.، و کیلوند، آ. د. (۱۳۸۵). درآمدی بر نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی. ترجمه مهدی حسینی. تهران: چاپار، ۱۳۸۵.
۱۷. کمالی‌فرد، م. (۱۳۸۱). چکیده و براءت استهلال. فصلنامه کتاب، ۱۳ (۴)، ۱۰۲-۱۰۹.
۱۸. کینن، ا. (۱۳۷۸). فرهنگ فشرده کتابداری و اطلاع‌رسانی. ترجمه و تدوین فاطمه اسدی کرگانی؛ به ویراستاری عبدالحسین آذرنگ، تهران: کتابدار.
۱۹. لنکستر، اف. دبلیو (۱۳۸۲). نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی: مبانی نظری و عملی. ترجمه عباس گیلوری، تهران: چاپار.
۲۰. مختاری، ح. (۱۳۸۳). انطباق چکیده‌ی مقاله‌های مجلات دانشگاه‌های علوم پزشکی با دستورالعمل‌های گروه ونکوور و استاندارد ایزو ۲۱۴. فصلنامه کتاب، (۵۷)، ۴۲-۵۲.
۲۱. مساوات، ج. (۱۳۵۶). چکیده‌نویسی (خدمات اطلاعاتی). تهران: مرکز اسناد فرهنگی آسیا.
22. _____ (۱۳۶۴). نکاتی درباره چکیده و چکیده‌نویسی. اطلاع‌رسانی، ۹ (۱) و (۲)، ۱۰۹-۱۲۷.
۲۳. ملک‌محمدی، م. (۱۳۸۸). بررسی وضعیت چکیده پایان‌نامه‌های دکتری رشته‌های علوم انسانی واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی و مقایسه آن با استانداردهای بین‌المللی ایزو در چکیده‌نویسی. فصلنامه کتاب، (۷۹)، ۱۴۱-۱۵۴.
۲۴. مهدوی، م. ن. (۱۳۶۶). چکیده‌نویسی، مفاهیم و روش‌ها. تهران: مرکز اسناد و مدارک علمی ایران.

۲۵. نجیبی، م. (۱۳۸۲). آئین چکیده‌نویسی. علوم اطلاع‌رسانی، ۱۹ (۱ و ۲)، ۴۲-۴۷.
۲۶. نوکاریزی، م.، و یاری، ش. (۱۳۸۸). مروری بر متون نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی در ایران بین سال‌های ۱۳۴۸-۱۳۸۷. فصلنامه کتاب، (۷۹)، ۲۷۱-۲۹۰.
۲۷. وزیرپور کشمیری، م.، و سده‌هی، م. (۱۳۹۰). مطالعه میزان رعایت استانداردهای بین‌المللی ایزو در چکیده‌های فارسی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد کتابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال و علوم و تحقیقات از سال ۱۳۸۰-۱۳۸۶. دانش‌شناسی، ۴ (۱۳)، ۸۷-۱۰۱.

28. Golbowski, Z. (2009). Prominent messages in Education and Applied Linguistic abstracts: How do authors appeal to their prospective readers? *Journal of Pragmatics*, (41), 769-753. Retrieved September 22, 2011, from <http://www.ScienceDirect.com>

29. Johnson, F. (1995). Automatic abstracting research. *Library Review*, 44(8), 28-37. Retrieved September 22, 2011, from <http://www.emeraldinsight.com>

30. Koltay, T. (2009). Abstracting: information literacy on a professional level. *Journal of Documentation*, 65 (5), 841-855. Retrieved September 22, 2011, from <http://www.emeraldinsight.com>

31. Lawlor, B. (2003). Abstracting and Information Services: Managing the Flow of Scholarly Communication- Past, Present, and Future. *Abstracting and Information Services*, 29 (3), 200-209. Retrieved September 22, 2011, from <http://www.ScienceDirect.com>

32. Pitkin, R. M. (1987). The importance of the abstract. *Obstetrics and Gynecology*, 70 (2), 267.

33. Spiteri, L. F. (1997). Library and information science VS business: a comparison of approaches to abstracting. *The Indexer*, 20 (4), 197-200.

34. Stotesbury, H. (2003). Evaluation in research article abstracts in the narrative and hard sciences. *Journal of English Academic Purposes*, (2), 327-341. Retrieved September 22, 2011, from <http://www.ScienceDirect.com>

